

HÄMEENLINNA

Lakeissuontien eteläpuolen asemakaavan muutosalueen arkeologinen inventointi 2023

Alexander Bakhia

Tilaaja: Hämeenlinnan kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Inventointi	4
Lähdeluettelo	6
Kiinteä muinaisjäännös	6
HÄMEENLINNA LAKEISSUO	6

Kansikuva: Maastoa Lakeissuon länsireunalla.

Perustiedot

Alue: Asemakaavan muutosalue (n. 17,4 ha) Lakeissuon suoalueella ja sen reunoilla, Hämeenlinnan Tuuloksen kaupunginosassa. Tutkimusalue sijaitsee Valtatie 10 pohjoispuolella, Tervalammintiestä länteen, Tuuloksen kirkolta 6 km lounaaseen.

Tarkoitus: Selvittää asemakaavan muutosalueen kaiken aikaiset ja -tyyppiset muinaisjäännökset (sm) ja muut suojeltavaksi katsottavat arkeologiset kulttuuriperintökohteet (s).

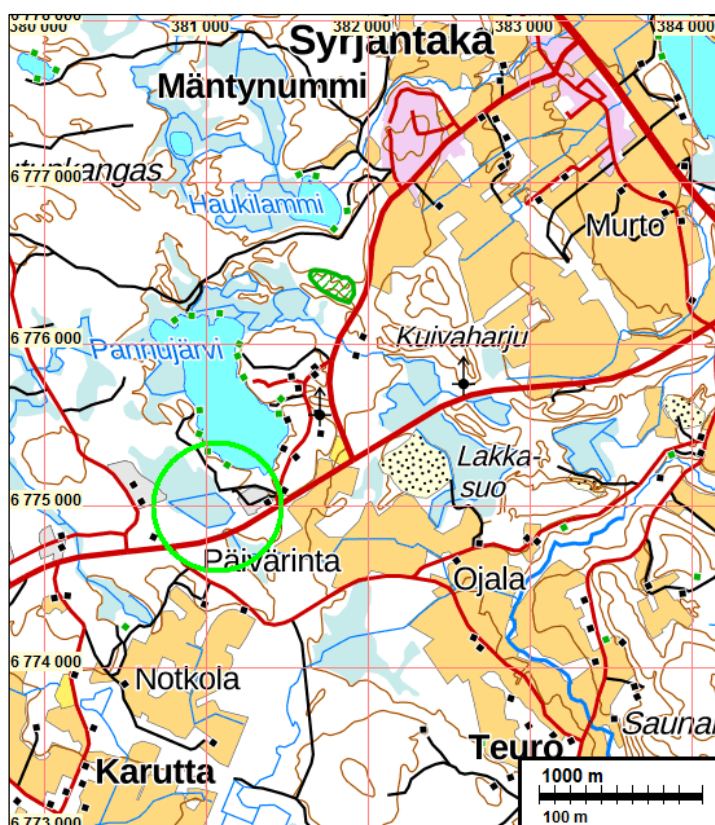
Maastotyö: 20.4.2023

Tilaaja: Hämeenlinnan kaupunki

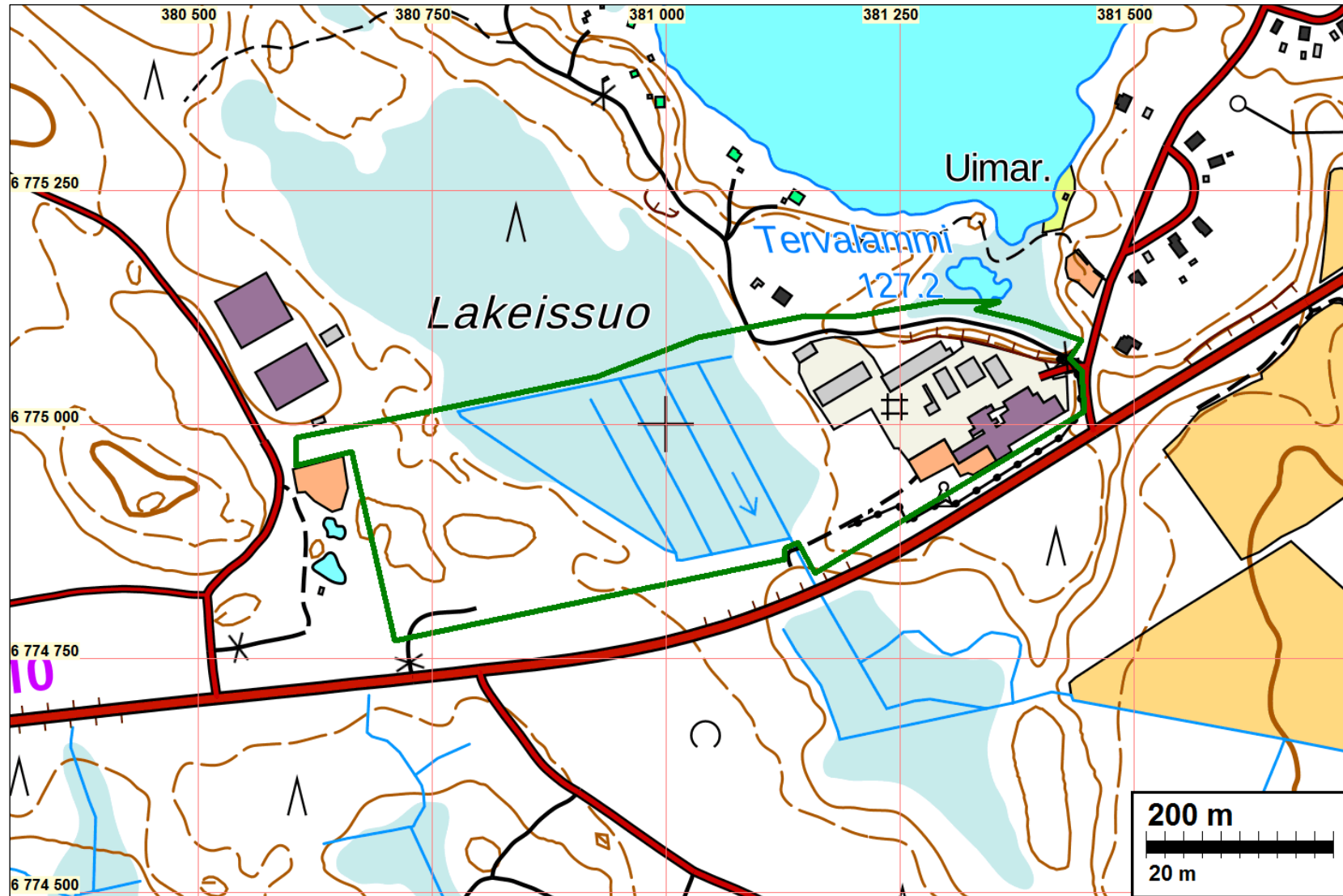
Tekijät: Mikroliitti Oy. Alexander Bakhia

Tulokset Kaavamuuotosalueella sijaitsee yksi arkeologinen suojelukohde, historiallinen hautapaikka *Saksalaissotilaiden hauta ja muistomerkki*. Sen suojelustatus on joko kiinteä muinaisjäännös tai muu kulttuuriperintökohde. Inventoija suosittelee muinaisjäännöstä. Alueellinen vastuumuseo ratkaisee asian..

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastietokannasta 4/2023, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 4/2023. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella. Kuvat: A. Bakhia.

Vasemmalla:
Inventoitu
asemakaavan
muutosalue si-
jaitsee vihreän
ympyrän si-
sällä.

Yleiskartta

Tutkimusalueen raja merkittynä vihreällä viivalla.

Inventointi

Hämeenlinnan kaupunki on laatimassa kaavamuutosta Lakeissuontien eteläpuolen asemakaava-alueelle. Hämeenlinnan kaupunki tilasi Mikroliitti Oy:ltä asemakaava-alueen arkeologisen inventoinnin. Arkeologisen inventoinnin teki Alexander Bakhia 20.4.2023 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Tutkimusalue sijaitsee Tuuloksen kirkolta 6 kilometriä lounaaseen, Pannujärven teollisuusalueella. Asemakaavan muutosalue on kooltaan n. 17,4 ha, rajautuen karkeasti Valtatie 10:n, Tervalammentien ja Karhunkorventien väliin. Tutkimusalueella ei ole aiemmin arkeologisesti inventoitu, eikä sieltä tunneta entuudestaan muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita.

Alueen korkeustasot vaihtelevat n. 130–135 m mpy välillä. Alueen maasto on suurimmaksi osaksi rakennettua tehdasaluetta ja suota. Tutkimusalueen länsiosassa maasto muuttuu kumpuilevaksi mänty- ja koivumetsäksi. Maa-aines tutkimusalueella on suurimmalta osin hiekkaa. Jääkauden jälkeiset, ihmisasutuksen aikaiset meri- ja suurjärvivaiheet eivät ole tutkimusalueelle ulottuneet. Alueella ei näytä olleen muinaisjärviä (topografian perusteella). Tutkimusalueella ei siten voi sijaita rantasidonlaisia muinaisjäännöksiä. Kolmen kilometrin säteellä tutkimusalueesta tunnetaan useampi kivikautinen asuinpaikka, Teuronjoen ja Suolijärven laaksoissa, tutkimusaluetta huomattavasti (n. 110–115 m mpy) matalammilla korkeustasoilla.

V. 1796 kuninkaankartalla, v. 1842 pitäjänkartalla sekä v. 1965 peruskartalla inventoitava alue on täysin autio – asumaton ja rakentamaton. Tarkempia vanhoja karttoja ei koettu tarpeelliseksi tarkastaa. Tutkimusalueesta lyhyen matkaa koilliseen sijaitsee Tervalammen lampi, jonka nimen perusteella alueella voisi sijaita tervahautoja – ellei nimi kuvaa lammen tummuutta. Tutkimusalueella on myös sodittu huhtikuussa 1918 Syrjantaan taistelussa. Syrjääntaan taistelu keskittyi suurimmalta osin Syrjantaan kylän lähiympäristöön, mutta tiedetään että taistelut ovat ulottuneet myös Pannujärven ympäristöön, tutkimusalueen lähelle. Aivan tutkimusalueen eteläreunan tuntumassa sijaitsee taistelussa Pannujärven alueella kaatuneiden 11 saksalaissotilaan muistomerkki. Osana inventointia selvitettiin, voisiko siihen liittyä saksalaisten sotilaiden hautapaikka.

Valmisteluvaiheessa tutkittiin MML:n laserkeilausaineistosta laadittua rinnevarjostetta, josta etsittiin arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia maarakenteita ja pinnanmuotoja. Sellaisia ei tutkimusalueelta havaittu. Tämän lisäksi ennen maastotyötä tutustuttiin Syrjantaan taistelua koskevaan kirjalliseen aineistoon.

Kyllikki Kaloisen (1986: 61) mukaan 29.4.1918 Pannujärven etelärannalla, tutkimusalueella ja sen lähiympäristössä käytiin kiivas taistelu punaisten hyökättyä saksalaisen kenraalin Otto von Brandensteinin joukkoja vastaan. Saksalaiset olivat joutuneet perääntymään Pannujärven ympäristöön, punaisten jahtaamana. Tutkimusalueella on mahdollisesti sijainnut taistelujen aikaan saksalaisten tykistöä (Kaloinen 1986: 44). Varsinainen taistelu käynnistyi kello 8 aamulla, kun punaiset aloittivat kiivaan hyökkäyksen kohti saksalaisten asemia. Saksalaiset joutuivat aluksi taisteluissa perääntymään, mutta he onnistuivat valtaamaan Pannujärven ympäristön iltaan mennessä. Taistelun hävinneet punaiset levittäytyivät Pannujärven lähistön metsiin. Saksalaisia kaatui Pannujärven taistelussa 11, punaisten tappioista ei ole tietoa.

Saksalaissotilaiden muistomerkin lähialueen maasto tutkittiin tarkasti silmänvaraisesti havainnoiden – onko hautauksiin viittaavia painanteita tai muita merkkejä. Muistomerkki on aidattu ja muistomerkissä lukee näin: ”Tämän kummun alla lepäävät Suomen vapauden puolesta 29.4.1918 voittajina kaatuneet saksalaiset jääkärit ja kolme tuntematonta Reservijääkäripatalj. 3.2.K.K.K.”. Syrjantaan taisteluja koskevan kirjallisuuden (Kaloinen 1986: 137) mukaan muistomerkki on alun perin pystytetty 13.6.1920, saksalaissotilaiden haudan päälle. On täten oletettavaa, että muistomerkin ympäriltä matalalla aidalla aidattu n. 5 x 5 m alue on saksalaisten hautapaikka. Muistomerkin

lähistöllä ei havaittu viitteitä muista hautauksista, eikä taisteluun liittyvä kirjallisuus sellaisia myöskään mainitse.

Maastossa muu tutkimusalue tarkastettiin silmänvaraisesti liki kattavasti niiltä osin, missä se ei ollut tehdasaluetta tai suota. Tutkimusalueelle tehtiin lapiolla satunnaisesti koepistoja mahdollisten maanalaisten jäännösten selvittämiseksi. Mitään viitteitä ei sellaisista saatu. Tutkimusalueen länsipäästä havaittiin muusta ympäristöstä poikkeava kohouma, jonka päällä oli kaksi isoa kivilohkaretta. Kohouma on muodoltaan pyöreä, selkeällä vallilla. Kohouman keskelle ja reunalle tehtiin lapiolla koepistoja, mutta maaperä niissä oli sekoittunutta ja mitään viitteitä maanalaisista jäänteistä ei koepistoista havaittu. Kyseessä on todennäköisesti metsänhoitoon liittyvä jälki ja kohouma on sen ympäristön perusteella hiljattain tehty.

Tulos: Kaavamuutosalueella sijaitsee yksi kiinteä muinaisjäännös, historiallinen hautapaikka *Salsalaissotilaiden hauta ja muistomerkki*.

12.5.2023

Alexander Bakhia

Mikroliitti Oy

Yleiskuvia alueesta

Vasemmalla: Maastoa tutkimusalueen luoteiskulmassa. Tutkimusalueen metsää on harvennettu vuosien varrella. *Oikealla:* Lakeissuota kuvattuna idästä. Tutkimusalueesta noin kolmannes oli suota.

Vasemmalla: Epämääräinen pyöreä kohouma tutkimusalueen länsireunalla, jonka päällä kaksi kiveä. *Oikealla:* Mäntymetsää tutkimusalueen etelärajan tuntumassa, kuvattuna pohjoiseen. Kuvassa taustalla näkyvät kuuset vaikuttavat ihmisen istuttamilta.

Lähdeluettelo

Peruskartta 1965. 2134 01. Maanmittauslaitos.

Pitäjänskartta 1842. 2134 01. Maanmittauslaitos.

Kaloinen, K. 1986. Syrjäntaan taistelu 1918. Lions Club/Tuulos.

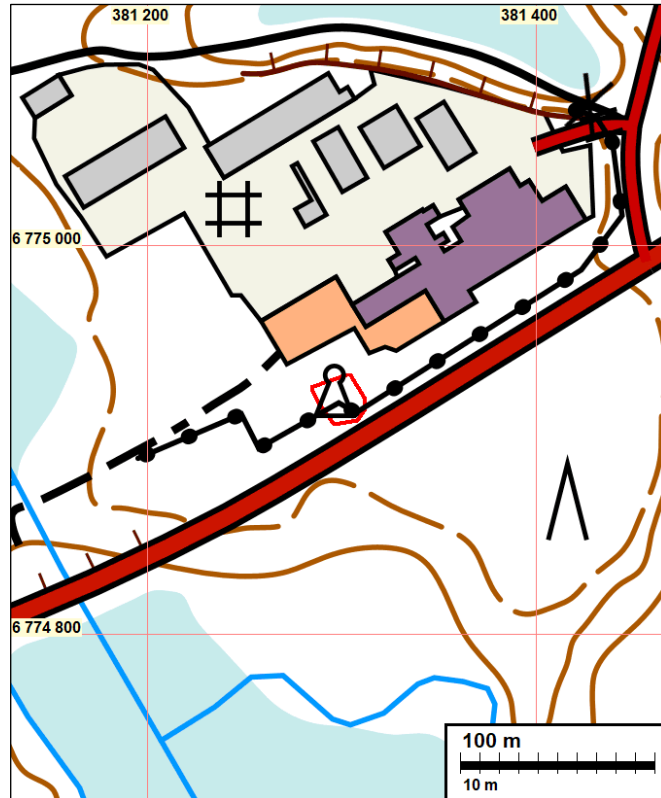
Muinaisjäännös

HÄMEENLINNA LAKEISSUO

Mjtunnus: uusi
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen (1918)
 Laji: hautapaikka
 Tarkennus: Saksalaissotilaiden hautapaikka ja muistomerkki

Koordin: N 6774913 E 381301

Sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan kirkolta 6,1 km lounaaseen.
 Huomiot: Valtatie 10:n varrella, tehdasalueen eteläpuolella sijaitsee Syrjäntaan taistelussa Pannujärven alueella käydyissä taisteluissa kaatuneille 11 saksalaissotilaalle omistettu hauta ja muistomerkki. Hauta on kooltaan n. 5 x 5 metriä ja se on aidattu matalalla aidalla. Haudan keskellä on muistomerkki. Muistomerkissä lukee näin: Tämän kummun alla lepäävät Suomen vapauden puolesta 29.4.1918 voittajina kaatuneet saksalaiset sankarit: "Yliluutnantti Paul Orlowski, Korpraali Josef Botojewicz, Sotilaat, Friedrich Otte, Friedrich Otte (Mednersen 1/2–95), Oscar Arnold, Karl Weber Kolme tuntematonta, jotka kuuluivat reservi Jääkäripatalj. 3.2 K.K.K, Karapiner Rikhard, Max Thomas. Patsaan pystyttivät vapauttajiensa muistoksi kiitolliset tuulokselaiset". Syrjäntaan taisteluja koskevan kirjallisuuden (Kaloinen 1986: 137) mukaan muistomerkki on alun perin pystytetty 13.6.1920, saksalaissotilaiden haudan päälle.

Kohteen muinaisjäännösrajaus punaisella.

Saksalaissotilaiden muistomerkki ja hauta, kuvattuna pohjoiseen.